

ԿԱՐՈՏԻ ԿԱՆՉ

Հայոց հիմնավորոց հողում, Տաթոն գավառում. Զարքե լեռան լանջին, գողտրիկ մի վանք կար. համաժողովրդական մի ուխտատեղի: Այն Մշո Սուրբ Կարապետն էր, որ հիմնել էր մեր հավատի հայրը՝ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը՝ այնտեղ ամփոփելով Ս. Կարապետի և Աթանազիոսն Հայրապետի նշխարները: Վանքը մահ Գլակա է կոչվել՝ ի պատիվ իր առաջին վանահոր՝ Զենոբ Գլակի. և Իննականյան, որովհետև կառուցվել էր ինը աղբյուրների մոտ:

Ամեն առավոտ, քարի լուսի հետ. մշեցի հայերն իրենց հայացքն ուղղել են վանքին՝ «մուրազատու սրբին»: Նրանցից յուրաքանչյուրն իդո ուներ՝ խորունկ անքեղած հոգում, և աղոթում էր Աստծուն՝ ակնկալելով դրա իրականացումը: Մեկի համար այն լուսե երազ էր, մյուսների համար՝ ապաքինման հույս, սիրո, երջանկության սպասում... Իսկ ուխտի օրերին, հատկապես Վարդավառի և Աստվածածնի վերափոխման տոներին, այստեղ էին գալիս քաղմաթիվ ուխտավորներ տարբեր բնակավայրերից, և սկսվում էր ժողովրդական բացառիկ մի տոնախմբություն, որի ընթացքում թևածում էր երգը, հողը թնդում էր պարերից, երկինք էր վերառաքվում աղոթքը...

Մուշն ապրում էր այս երգերում այնպես, ինչպես կար՝ իր հերոսական ժողովրդով, նրա խենթ երազներով, անսպառ հայրենասիրությամբ: Այսօր, ավա՜ղ, հայոց նվիրական ուխտատեղին ավեր է ու կործան: Իսկ նրան ձոնված ուխտի երգերում կարոտի չնարդ կանչ կա, որը ձգվում է դեպի աշխարհի ամեն մի անկյուն, ուր գոնե մի հայ կա... Կարոտի այդ կանչն էր Ազգային օպերայի և ֆալետի պետական թատրոնի դահլիճում մեկտեղել բոլոր այն մարդկանց, ում համար թանկ է Մշո Սուրբ Կարապետ վանքի խորհուրդն ու հիշատակը:

Եվ պատահական չէր, որ թատրոնի բեմում կյանքի կոչված «Ուխտագնացություն Մշո Սուրբ Կարապետ» թատերականացված ներկայացման հովանավորն էր Հայաստանում Զրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակաման 1700-ամյակի գրասենյակը, որին աջակցել էին Նյու Ջերսիում ապրող մեր հայրենակիցները՝ Տեր և Տիկին Հակոբ և Իգա Գույումճյանները:

«Մենք պարտավոր ենք առավել ևս այսօր՝ մեր քրիստոնեական դարձի 1700-ամյակի նախաշեմին, ոչ միայն ոգեկոչելու հիշատակը մեր ավերված սրբավայրերի, այլ նաև մտածելու դրանք վերականգնելու և վերաշինելու մասին: Այդ առումով մենք պարտ ենք մեր հայացքն ուղղելու մահ Մշո Սուրբ Կարապետին՝ հայ գրչության, մշակույթի պատմական կենտրոններից մեկին, հայոց հավատի սրբազան ուխտավայրին: Սուրբ Կարապետը մեր կորցրած երազն է, մահ մեր ապավենը, որի մեզ վերադառնալու հույսը երբեք չպետք է լքենք»,-ասում է 1700-ամյակի գրասենյակի վարիչ-քարտուղար Մեսրոպ արքեպս. Աշճյանը:

Ժողովրդական տոնիկ երգի ու պարի «Ակունք» /գեղ. ղեկավար՝ Հ. Փանոսյան/, «Անդրք» /գեղ. ղեկավար՝ Ս. Հովհաննիսյան/, «Մասուն» /գեղ. ղեկավար՝ Ա. Մանուկյան/, «Կարտո» /գեղ. ղեկավար՝ Թ. Սիմոնյան/, «Մարաթուկ» /գեղ. ղեկավար՝ Ա. Սահակյան/, Մայաթ-Նովայի անվան գուսանական երգի համույթ /գեղ. ղեկավար՝ Թ. Պողոսյան/, «Մերաստիա»

/գեղ. ղեկավար՝ Վ. Խանամիրյան/, «Ուրարտու» /գեղ. ղեկավար՝ Ս. Գալստյան/, «Օշական» /գեղ. ղեկավար՝ Ա. Մանուկյան/ խմբերը, ժողովրդական արտիստ Վանուշ Խանամիրյանի ղեկավարությամբ, մերկայացրին Մշո Սուրբ Կարապետի պատմական ուխտագնացությունները, երգվեցին Մշո զոդորիկ երգեր, քեմականացվեցին պարեր, կենցաղային բնորոշ տեսարաններ:

Ազգագրական ինքնատիպ այս տոնախմբություն-հանդիսության սկիզբն ազդարարեց մինչքրիեղեղյան և հետքրիեղեղյան տեսարանների քեմականացմամբ, տաճարի կառուցմամբ: Այնուհետև մերկայացվեց Ջրիստոսի Պայծառակերպության տեսարանը, սկսվեց եկեղեցու կառուցումը, և հնչեց «Սբ. Կարապետ» գովքաշարը:

Տոնախմբության հայտագրում բացառիկ տեղ էր հատկացվել Սուրբ Կարապետի ուխտագնացության ընթացքում ավանդաբար կազմակերպված սիրված խաղերին՝ լարախաղին ու ըմբշամարտին, իսկ հաղթողների պարգևատրումը նույնպես կատարվեց հատուկ արարողությամբ՝ հարազատ ժողովրդական ավանդությամբ:

Այս նվիրական ուխտատեղին դարեր շարունակ հայոց գործի պահպանում է համարվել, և ժողովուրդն ապավինել է նրան, աղոթքով դիմել պատերազմից առաջ, հաղթանակները վերագրել նրա գործությանը, իսկ ուխտի երգերում ոգեկոչել է հայրենյաց հերոսների հիշատակը: Հայրենիքի համար մահատակվածներին է ձուլված «Դառնամ զօդորմի տամ...» երգը, որի կատարումը հուզեց բոլորին:

Բեմի վրա Մշո Սբ. Կարապետի մանրակերտն էր: Ներկայացվում էր Մշո Սուրբ Կարապետի միջնագույն ուխտը, որը կատարվում էր Վարդավառի օրը: Այդ գիշեր բոլոր սրբերի ու մահատակների վրա լույս էր իջնում, և ով տեսնում էր այդ լույսը, կատարվում էր նրա «մուրազը»: Այդ օրը հնչում էին հերոսական երգեր, կատարվում էին ռազմի պարեր, մողելում էին մատաղներ: Այս ամենը հնարավորություն ունեցան տեսնելու շատերը՝ այդ յուրօրինակ հանդիսության օրը:

Այդ օրը Մուշն իր ծեսերով, երգ ու պարով, իսկ Սուրբ Կարապետի վանքը՝ իր սրբազան ուխտով, մերկայացվում էր հանդիսատեսին, մերկայացվում էր բացառիկ գեղեցկությամբ ու հմայքով: Տոնախմբության ոչ մի հատվածը ինքնանպատակ հնչեղություն չուներ, ամեն ինչ այստեղ խորհուրդ ու իմաստ ունեին՝ և՛ երգը, և՛ պարը, և՛ խաղը, և՛ ծեսը, և՛ ծիսական ճաշը...

Մի դեպքում դրանց խորհուրդը սերն էր, հայրենասիրությունը, մի այլ դեպքում՝ պտղաբերության գործությունը, ընտանիքի՝ իբրև սրբության գովաբանումը: Տոնախմբություն-հանդիսությունն ավարտվեց մրցույթների հաղթողների օրհնությամբ: Հնչեցին հաղթական երգեր: Դահլիճը թնդաց պարերից, որոնք կորցրած հայրենիքի կարոտ-բաղձի խորհրդանիշն էին: Իսկ ուխտավորների աղոթքի միմուսները դարձան կարոտի չմարդ կանչ, որպեսզի արթուն պահեն սերունդների հիշողությունը: